

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՅ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Մարդկային պատմութիւնը անստաբիլային ժեմազոյն իրողութիւններէն մին արձանագրեց այն օրը՝ երբ Պօղոս եւ իր զոյգը՝ կերենքը իրենց ոտքը դրին Սւրբապական ցամաքամասին վրայ, Տրովադայէն մեկնելով դէպի Սամոթրակէ, Նէոպոլիս եւ ապա Փիլիպպէ, որ առաջին քաղաքն էր Մակեդոնիոյ։ Փոքր մակոյիկը որ այս մարդերը կը տանէր Սւրբապայի գրաւման, մեղմօրէն կը առաջադիւրսէր իր կապոյտ ջուրներուն վրայ, երկինքէն ինկած փետուրի մը նման։ Գարնանային գեղեցկութիւնը կը չողար իրենց շուրջը, նոյնիսկ զոյգ նաւաւարները իրենց իրողութեամբ կապած ձեռքերով եւ դառնացած եւ աշխարհէն կորզուած հոգիներով կը վճարէին այդ փառքին ի տես. ամէն ինչ կարծես բոցատարր ոսկի էր, արեւու ճառագայթներուն ներքեւ, որ ծորելի դարձած, կը կայծկտար ջուրներուն մէջ եւ չիթ առ չիթ կ'իյնար թիակներէն վար։ Հորիզոնը ծիրանի ծով մըն էր, մինչ կապոյտ զոյգը շինքներու շուրջ մը կը թաշանար Փիլիպպէ քաղաքին վերեւ, որ կը խայտար իր ճերմակ տուններուն ծովովը, ինչպէս նաեւ անհամար մեհակներուն, բազիլիկներուն, եւ յաղթական կամարներուն չեղանքովը։ Եղջական ծովու ցանուցիկ կղզիներուն վրայ կը ծփար մթնշաղը մանիշակագոյն ու ծիրանի։

Հոս ամէն ինչ Հռովմէական էր, տուններ, ժողովուրդը, լեզուն, կարգաւարքն ու մաքրութիւնը։ Փողոցները սալադրուած էին մարմարով, բնակիչները բարձրահասակ էին, պնդակազմ եւ վայելչազգէ։ Գերիներն ու Ասիացիները իրենց ողորմելի կերպարանքով կը զատորոշուէին տիրող դասակարգէն։ Առաքելաբար առաջին անգամն էր որ հանդիպումը կ'ընէր Յունա-Հռովմէական քաղաքակրթութեան եւ բարբերուն, հակառակ ճարտն ծնած ու մեծցած ըլլալուն։ Քաղաքը կը յառկանշուէր իր ղղեակովն ու աքրո-

պոլովը։ Արուստի եւ բնութեան լիակատար գեղեցկութեան տեսքը կը տիրապետէր ամէնուրեք։ Լեռ ու դաշտագետին, ցամաք ու ծով, դիւթիզ գէտգետութեամբ զիրար կը լրացնէին։ Քաղաքին հարաւն կը հասէր Գոնկաս գետը, որու ափերուն վրայ տեղի ունեցաւ, Կեսարի մահէն վերջ, ճակատագրական ճակատամարտը Պրոլետարի եւ Օգտաւորանոսի միջեւ։ Փիլիպպէ զինուորական գաղթաւայրի մը նկարագիրը ունէր եւ կը վայելէր ունէն կարգի առանձնաշնորհութեան։

Պատգամաւորներուն համար անկտրելի հղաւ իրենց անծանօթ այս քաղաքին մէջ հրէական սինակով դառել, որ բաց ականջն էր Մեսիայի պատգամին։ Սպասեցին Շաբաթ օրուան, զոց խանութներէն եւ ծուխ չարձակող տուններու ծխնելոյզներէն իրազեկ ըլլալու Հրեաներու գոյութեան։ Ղուկաս կը ճանչնար հոս ծիրանափառաւ կին մը, որ կը կարծուէր թէ Հրեայ էր, հաւատարմօրէն հրէական տառնութիւնը պահած ըլլալուն համար գուցէ։ Վաճառատունը զոց էր, փակ էին նոյնպէս շուրջի խանութները։

Պատգամաւորները ճարահատ, քաղաքէն դուրս ելլող կարգ մը մարդերու հետեւեցան, որոնք զետակի մը եզերք եղող ուռիներու անտառը կ'երթային։ Պօղոս ուրախութեամբ լսեց որ անոնք սաղմոսներ կ'երգէին, ուռիներու շուրջուն տակ նստած, ողբերգական շուրջին ընելով Բարեկունի դետեղին երգող Հրեաներուն։ Պատգամաւորները յայտնեցին ինքզինքնին անոնց եւ մէկէն բոլորը լեցունեցան արտակարգ խանդավառութեամբ։ Ուրախ էին բոլորն ալ եւ երջանիկ, որ Ս. Երուսաղէմէն մարդեր զրկուած էին, իրենց բերելու պատգամը Իսրայէլի Աստուծոյն եւ Հրէից մեծերուն։

Պօղոս սկսաւ իր խօսքը, յայտարարելով թէ եկած էին պատգամեւու Մեսիային դա-

լուստր, նախաձայնուած Իւրայէլի մարդա-
րէններէն: «Ան որ Աստուած խոստացած էր
մեր նախահայրերուն» եկած է արդէն, իր-
բեւ ազատարար ոչ անշատ կամ սեփական
ժողովուրդի մը, այլ քովանգական խորհրդա-
թեան: Աստուածորդին մարմնացաւ, աշ-
խարհ իջաւ, ընդհանուր եղբայրութեան մը
սկզբունքները բերելու մարդոց, եւ մեզի
շնորհեցաւ: Երկնածորը Հոր մը արդիներն բո-
լորէր Գործառնական, իւր-ներշնչելու մեր
փրկութեան Գործը կողմէ հաստատեց, մեզի
հարցունելով հազմներ գործադրութեան մը առ-
փոքրիկի վէն աւագարձը մը, նոյն ճոզին ա-
րաջ աղագարացաւ Ան, մեղի կը ներշնչէ հօր
համարումը շատուելի մը սկզբէն, ինչ շատ
բիշնէր այլ թէ սոփանուն մեր գործութեան հա-
յտանքին զայն, որովհետեւ Մեսիան, ապա-
ստարարը, տեղաւորած գոծումն է ապականաթ
մարդկութեան, աստուածաբանական ընդհը սք
եկաւ թախանցելու քայքայուած ընկերու-
թեան սք բոլոր իսկեւրէններ, ուր անի-
բառուածներ « Իրաւից ու սղաւք սիրտեր
կը հեծկլտան, ուր ցեղերն» ամբարիշտ լու-
ծեաւ, տակ գրաստացած, իրենց գոծու-
կապրին, եւ լոյսի Կարօտ կոյրեր գոյր կը
խարխաթեն գտնելու դարմանը իրենց շուրջը
խաղցող խաւարին: Իր հոգին է որ կը պո-
նանջէ մեղմէ, արդարաբան մեր նմաններուն
մէջ, չթողաւորելու որ մեր ճակատագիրը
խաղալիք դառնայ յոռի հակումներուն:

« Մեսիայի գալուստով երկնքի թագաւո-
րութեան խորագոյն հեծելը կը գրուին սիր-
տերուն մէջ ճուղք անոնց» որոնք իրենց սըր-
բաբան պարտքը կը կատարեն Նոր Ուխտի
սրդեգրութիւնը հոգակելով ամենուրեք: Տի-
եղեղեանն այդ հրաւիրի համաձայն, անհը-
րածեալ է որ պիտոյնք գրկախառնումով իւ-
րաւուն մօտենան Հրեան ու Հեթանոսը, գե-
րին ու ասիոտականը, բարբարոսն ու Սկիւ-
թացին: Փոփոխութիւն է բովանդատի միջնոր-
մը, մէկը կը պարտաւորէ քաջախիզութեան
մէջ, որ քանի մը օրերու համար միայն
ժամկէց Նաղովրդի Սխառնի արեւելուայ
մարմինը: Այլ մեծած ընէ Ան, այլ վերաց-
ած Գրկինը եւ նոտած Իր Հօրը աջ կողմը,
Հոն գնելու համար Ժր թափոնական Աթո-
ռը, ամէն անցաւոր եւ ստուերակերպ իշխա-
նութիւններէ զեր, հաստատարպէս արհա-

մարհելով Դաւթի գաւաղանն ու Դիոսի գա-
ւը:

Մեսիան Իր ազատ կամքով մարդկային
մարմին առաւ, ազատելու մեղաւոր մարդ-
կութիւնը իր քեղքերէն Մեսիա գերիի մա-
նով, որպէսզի մենք որ գերիներն էինք մեղ-
քից, ազատէինք մեր կապանքներէն: Բոլոր
Իրեն հաստատացողները պիտի մաքրուին իւ-
րենց մեղքերէն եւ Դաւաթ պիտի բլլան օրէն-
քէն: Պօղոսի խօսքերէն յետոյ գիրքին հար-
դաց-նամակը Երուսաղէմի-քուրքերուն, հա-
յտապատմը սք Մեթաբոյով կը քրուրը հրէից
եւ հեթանոսաց հաստատարպէս Դաւաթի
հրէական օրէնքի պարտաբանքներուն:

Անկնդգիւնելը իրենց ճաղցր գարմացաւ
մին մէջ կը յարեւին թէ երկնքէն իջած էին
այս ռարդիկը: Արեւինը գնկնգրիւնէն յա-
նդուունէն պարզապէս ծիրանալիւնաւ: Լիւթ-
իան էր: Ան պատգամաւորներու տրամադ-
րութեան ներքեւ դրաւ իր ընդարձակ յաջ-
կաքառիւնը իւր կը դործաւորներու եւ գերի-
ներու հետ միասին ընդունեց միաբնութեան
շուրջ: Անտոյ Լիւթայի բարեբարութեամբ,
քաղաքէն դուրս, նոյն գետափին՝ ուր թաղ-
ջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ պատգա-
մաւորներուն հետ, գնուեցաւ չէնք մը, իր-
բեւ ժողովատեղի ծառայելու համար շրեա-
նելուն եւ քարեպաշտ հեթանոսներուն հա-
տատարպէս: Պօղոս որ սոյնոր շէր հաւա-
տացեալներէն ծանոթակութիւն ընդունելու,
չօժարեցաւ այս քարեպաշտ աշխիւն նուրը
առնելու, իրենց ճամբորդական ծախքերուն
ի հաշիւ:

Իւր եւ իրեններու մկրտութենէն յետոյ,
Լիւթայն իր տունը հրաւիրեց քարեկամներն
ու ծանօթներն, պատուելու համար սրբապան
հիւրերը: Նարադարձը չվայելցուց իրեն որ
սպարաւորներ կամ գերիներ սպասարկէին
պատգամաւորներուն: Անոնք արծաթեայ
սկուտեղներու վրայ կը բեւին աւտիքներն-
ր մինչեւ սրահին մուտքը, ուրիչ Լիւթան
կ'անէր իրենց ձեռքէն եւ ծնրադիր կը գե-
տեղէր եռոտանիին վրայ, աչքը միշտ Պօղո-
սին, տղու մը նման ուրախութենէն այլադ
կերպուած:

Անպամ մը երբ Պօղոս եւ իր ընկերները
ժողովատեղին կ'երթային քարոզելու, իրենց
հոռէն վաղը սկսու հարցուկ ու ախաճաք

աղջիկ մը, որ չուսնով կապուած էր դիմեր առաջնորդողին: Հարցուկը խղից իր վիզէն կտալուած առաստառ, մօտեցաւ պատգամաւորներուն, եւ Պօղոսի առջեւ կեցած աղաղակեց:

— Այս մարդիկ Աստուծոյ ծառաներ են, եկած են մեզի ցոյց տալու փրկութեան ճանապարհը:

Պօղոս մօտեցաւ տղջկան եւ խրելով իր նայուածքը անոր մարմնուն աչքերուն մէջ, ըսաւ: «Յիսուս—Մեսիայի անունով կը հրաւիրուիմ ձեզի, ո՛վ չար դեւ, որ հեռանաւ այս խեղճ արարածէն»: Աղջիկը արձակեց ահաւոր ճիւղ մը եւ փոռեցաւ դետին: Երբ արթնցաւ, բուժուած էր արդէն իր տապնաւէն: Սակայն դիմեր իրրեւ հարցուկ գործածողները դժգոհ էին եղածէն, ամբաստանելով Պօղոսն ու իրենները: «Անէ նշան տեղի չունենար բայց միայն մուրեքներէն սիրոյն», բոսւ Պօղոսը: «Հրաշքը հաստքի պտուղն է եւ պտուղը աւելի չէ քան ծառը: Պէտք չէ չարաչար գործածել Աստուծոյ զօրութիւնը սեփական շահու եւ ցուցադրութեան համար»:

Այս շրջանին գերիներու շուկային մէջ կարելի էր հանդիպել երկու սեռերէ մօրդոց, որոնք կը հաւատային թէ ոգի մը կար իրենց մէջ որ կրնար յարաբերութեան միջոցով թափանցել անոր մարմնէն: Անոնք իրենց շուրջիններէն կը նկատուէին իրրեւ գուլակներ և մարկարէներ: Այս կարգի գերիները ամենէն շատ կը գնահատուէին, որոնց հիւանդութիւնը կ'օգտագործուէր իրրեւ բացայայտէ նշան աստուածային ներգործութեան: Ասոնց կարգին կային աստղագէտներ, գուշակներ, բփէկներ, օճահմաներ եւ ամէն կարգի կարողներ, Սուրիայէն, Բաբելոնէն եւ Եդիպոսէն եկած:

«Ձգոյճ եղէք, կ'ըսէր առաքելաւ, մարդերէ որոնք զգիւրպարանս աստուածապաշտութեան ունին եւ ի զօրութենէ անտի նորա ուրացեալ են»: Հեռու են ճշմարտութենէ մեծեւելով ճշտուրը հաւատքը՝ ճարտարաժողովրդեւ եւ նենգութեամբ կը ջանան հրապարակել տգէտները, ո՛վ թէ յօգուտ են թականերուն ալ իրենց սնտի փառքին եւ ի շահ շարութեան իշխանին»:

Յաճոյք օրը մեծ ամբոխ մը խոնուեցաւ Էփեսայի խանութին տոբեւ, աղաղակելով թէ դուրսէն եկած երեք Հրեաները պատանած էին Հռոյնի դերի մարդարէուհիին, թէ նոյն այդ մարդիկը նոր աստուածներու մասին կը քարոզին եւ խռովութիւններ կը յարուցանեն քաղաքին մէջ: Յետոյ յարձակեցան պատգամաւորներուն վրայ եւ խոշտանգելով դատարան տարին: Հոն փոխան հարցաքննութեան, մերկացուցին դերինք եւ սիններուն կապած խարազանքները: Յոյն եւ Հըրոսի մարդիկ ամբոխը հաւաքուած կը դուարանայր այս տեսարանին մէջ, իր սովորութեանը համոծայն: Կը զարմանային միայն որ խոշտանգողներու շրջանէն բողոքի ոչ մէկ բառ կը լսուէր, անոնք կարծես ուրախ էին հոգեպէս որ Մեսիայի սիրոյն կը շարժարուէին: Պօղոս իր այս տաղանային մէջ յիշեց Նիկատուրը եւ իր աչքերը լեցունեցան ուրախութեան արցունքներով: Առաջին անգամ չէր որ կ'ըզար տառապանքին քաղցրութիւնը, սակայն այս վերաշնչութիւն մէջ իրեն համար աւելի ստոյգ կը դառնար այն մտածումը թէ ո՛վ որ իր հետ ունէր ճշմարտութիւնը եւ կը յայտարարէր զայն մարդոց, իրեն իրրեւ վարձք պիտի ունենար տառապանքը միայն: Յետոյ դիմեց բանտ տալին եւ կապուած ոտքերով նետեցին մուծ դետանը: Ժամեր յետոյ, բանտապահները լսեցին աղօթքի եւ գոհարանութեան ձայներ: Վերակացուն մօտեցաւ դրան եւ զարմանքով նկատեց որ անոնք ուրախ էին եւ յազկատարած կ'աղօթէին:

— Ասոնք ծառաներն են դուցէ անծանօթ Աստուծոյ մը, կը խորհէր բանտապետը, ինչպէս խոստովանած էր գերի մարգարէուհին, որ ասոնց շնորհիւ ազատուած էր իր մէջ քնակող չար ոգիին եւ մարդոց քաղաքաճոյքին եւ շահու առաքիւյն եղած ըլլալով փինակէն: Երբ վերակացուն այս մտածումներուն մէջ էր, յանկարծ ահռելի ձայն մը դղրկեց բանտը լոյսի փայտապղծներով, ցերեկի վերածելով բոլոր խորշերը: Յետոյ կատարի Հով մը բացաւ բոլոր դուռները, ահուդողի մասնելով ներկաները: Բանտապետը կարծելով թէ բանտարկեալները խոյս առած էին, ուղեց անձնապահ ըլլալ, սակայն Պօղոս կեցուց զինքը: «Մենք հոս ենք»,

բառւ, զմեզ Հոս բերողները թող մտածեն վեր ազատութեանը մասին: Բանտի վերականգնում այս եղածին ինքնակորոյս, Պօղոսի ուղեբուն ինկաւ, եւ աղերասգին խնդրեց որ բարի ըլլան իր Հանդէպ, որովհետեւ ինքը կը հաւատար այժմ իրենց անմեղութեանը: Յետոյ քակեց անոնց շղթաները, լուաց վէրքերը եւ իրենց տուաւ գինի եւ ուզեց մկրտել: Ինչ նոյն վայրկեանին: Երբ Պօղոս իր խոշտանգուած մեղքերը բանտապահի գլխուն գրած կ'ազօթէր, այս վերջինի շրթները կը մըմնէին: Վերջեւ այս վայրկեանը նման էի ցամաք Հորին, մարդիկ իմ քովէս կ'անցնէին եւ քարեր կը նետէին իմ մէջս: Այժմ դարնառային առուակ մըն եմ, որ կ'երգէ ծառերու ներքեւ, սպասելով ծառաւ շրթներուն:

Երբ քաղաքին մեծամեծները լսեցին հրաշալի պատահարը, ուղեցին լռելեայն ճամբով զինքն: Բանտարկեալները սակայն յայտնեցին թէ իրենք Հոռովմէացի քաղաքացիներ են, առանց դատաստանի խոշտանգուած, Հետեւաբար արդարութիւն կը պահանջեն: Տեղւոյն ղեկավարները սարսափաւ հար Պօղոսին եկան եւ խնդրեցին որ ներուի իրենք: Պօղոս եւ Շիղան Լիտիային գացին մնաւ բարով բռնելու այս պատուական տիկնոջ եւ բարեկամներուն: Բաժանումի պահուն երբ բոլորը իրենց խոր ցաւը կը յայտնէին չարչարուած պատգամաւորներուն, Պօղոս զգացուած տեղի ունեցած անոր եղելութեանէն, ըսաւ՝ կարծես մենախօսելով ինքզինքին Հետ:

Ահա նախ, մահուան եւ սիրոյ Աստուած, հաստիչը բոլոր սիրտերուն եւ գերազոյն առաջնորդը մեր քայլերուն: Դուն որ օր մը պոկեցիր զիս մօրս կուրծքէն եւ ծննդավայրէս եւ ըրիր աջօրեական ջուր փռելով, փոխելով կեանքիս ուրախութիւնը արտօնութեան: Ուղեցիր որ ցմբուր ըմպեմ դառնութեան բաժակը, համաձայն ինծի եղած ճակատագրին, տակաւին իմ մօրս արգանդէն եւ սիրով ծառայեմ բոլոր մարդկերուն՝ արտօնութեանս մէջէն լեցնելով անոնց ուրախութիւնը: Գանդատ չունիմ. ո՛վ որ կը դժգոհի, կը կոսակածի կեանքէն եւ չունի անհրաժեշտ հաւատքը սպառաշին: Ես կը հաւատամ կեանքին, այսինքն ցաւին եւ այն գերազոյն

ողորմութեան որուն մասնները տարինեղէ ի վեր կը սեղմեն Հոգիս: Կեանքը կրնայ վերջանալ, բայց ճշմարտութիւնը յաւիտենական է:

Քանի մը շաբաթներ առաջ թողուցի Երուսաղէմը եւ եկայ այս ափերուն վրայ. օրերս տակաւ կը ցամքին ժամանակէն ու ցաւերէն, բայց տեսիլքը կը մնայ պայծառ իմ մէջ, նման անվերջալոյս արշալոյսին: Անոր լոյսին մէջէն կը քայնէ ինծի վիճակաւ ուած ճակատագրին՝ որ աւելի է քան ես ինքս: Այս մնայուն աջօրանքիս համար չեմ ցաւիր, ով որ ճշմարտութիւնը մարդոց կը տանի, պէտք է պատրաստ ըլլայ տառապելու: Մարդ իր տառապանքին շնորհիւ է որ կրնայ հասկնալ ցաւերը եղբայր մարդերուն: Ոչ հալածանք եւ ոչ շարչարանքներ կրնան նուազեցնել տեսիլքը որ իմ մէջս կ'ածի օր, բռնկած լեռան մը նման:

Ահա նախ իրականութիւնը կեանքն իսկ է, որ իր սկիզբը չառնել արգանդէն եւ չի վերջանար գերեզմանին մէջ, որովհետեւ տարիները որ կ'անցնին ուրիշ բան չեն բայց վայրկեաններ յաւիտենականին: Նիւթական աշխարհը կարճատեւ երազ մըն է, հաւամատած արթնցող մահուան, գալիք աշխարհի մէջ: Պիտի հասկնանք իմաստը աստուածութեան որ մեր ներսն է, զոր շատ յաւաքի կ'անգոսնենք երբ յուսահատութիւնը իշխէ մեր սրտին:

Աստուան զէմ Պօղոս եւ Շիղան Փիլիպպէէն մեկնեցան Ամփիպոլիս եւ Ապոլոնիսիս եւ կան թեսաղոնիկէ, ուր Հրեայ համայնքը կար եւ քաւական մեծ սինակով մը: Դուկաս մնաց Փիլիպպէ նորահաստատ համայնքի փափաքին վրայ: Պօղոս իր սովորութեան համաձայն Շաբաթ օրը սինակով գնաց քարոզելու: Սալոնիկէի քնակէշներու մեծ մասը նաւահանգիստի գործաւորներ եւ նուաստներ էին, անդէտ եւ անմշակ եւ օրուան հացին կարօտ: Պօղոս անոնց խօսեցաւ եկող Մեսիայի, եւ վաղուան ծնող աշխարհի մասին: Հիմ խեղճուկ եղբայրներ, եթէ միայն գիտնայիք թէ աղքատութիւնը որ ձեզի այնքան կսկիծ կը բերէ, ձեր մէջ կրնայ յարուցանել արդարութեան գիտակցութիւնը եւ կեանքի իրական հասկացողութիւնը, դուք դժգոհ պիտի չմնայիք ձեր վի-

ճակէն: Որովհետեւ հարուստը շատ զբաղած է հարստութիւն դիզելով և իր տիրապետութիւնը ընդարձակելու գործով, եւ ի վիճակի չէ ունենալու այդ գիտութիւնը եւ ուղիղ ճանապարհը ճշմարտութեան: Ուրախ եղէք, որովհետեւ դուք էք ֆորպսն, Ֆորպսնութեան եւ գիրքը կեանքին. գոհ եղէք որովհետեւ դուք էք աղբիւրը առաքինութեան եւ խարխիւր անոնց՝ որոնք կ'իշխեն ձեր վրայ:

Եթէ կարենաք զգալ, դժբախտ իմ եղբայրներ, թէ աղքատութիւնը որ ընկճած է ձեզի, կեանքի մէջ միակ ուժն է որ կ'ընայ լուսաւորել սիրտը եւ բարձրացնել ձեր հոգին արհամարհանքի անդունդէն յարգանքի բարձրութեան: Կեանքը չլիքայ մըն է ինչուքն անյարիւր օգակներէ, սաղապանքը ահոր ոսկի հանգոյցն է ընդ մէջ ներկայի խոնարհութեան եւ խոտապեալ յոյսին: Աղքատութիւնը կը նպաստէ հոգիի ազնուացման եւ կը նրբացնէ զգացումը: Եթէ մեզի պակսի վիշտը, մեր հագին կը վերածուի պարտադրեալի մը՝ անձնասիրութեան աւելցումը, յեղով լեցան: Ի մտի ունեցէ՛ք որ աստուածայինը իրական թաժինն է մարդուն եւ չի կրնար դնուիլ ոսկիով: Հարուստը ծախած է իր աստուածայինը, գնելու համար ոսկին: Կը Արցունքները որ ամէն օր կը թափին ձեր աչքերէն, աւելի մաքուր են քան ծաղրանքն ու հպարտութիւնը հարուստներուն: Մի երկմտի՛ք, եկած է Մեսիան, վերածելու ձեր վիշտը ուրախութեան: Գալիք սերունդները պիտի սորվին վիշտէն ու թշուառութենէն սերոյ եւ հաւաքարութեան քաղցը հրահանգութիւնները:

Օրեր յետոյ Պօղոս եւ Շիղան Թեսաղոնիկէէն մեկնեցան Բեթիա, ուր աւելի կըրթուած ժողովուրդ մը կար: Միեակտիկն մէջ Պօղոս խօսեցաւ եկող Մեսիայի նկատմամբ հրէից մէջ ընդունաւած սխալ ակնկալութիւններու մասին, ըստ որում սպասուած փրկիչը օտուած պիտի ըլլար երկրաւոր իշխանութեան բոլոր հանդերձանքովը, քաղաքականօրէն յուսահատած Հրեայ ժողովուրդին ճակատագիրը վերականգնելու համար: Ոսկին աշխարհ եկած փրկիչը հրէաստանի հոգին վրայ չէր միայն ոք պիտի պարզէր իր գործը, այլ ամբողջ աշխարհի: Այս երկրորդ ակնկալութիւնն էր որ իրականացաւ մեր

Տիրոջ մարմնաւորութեամբ:

Իսկ հեթանոսները որոնք անհաղորդ մընացած էին Հին Ուխտէ քաղաքութեանը, Մեսիայով մասնակից են այլեւս Նոր Ուխտին, արեւափառ շքեղութեամբ տօնելու համար Աթոճոյ Գաճելի «տարեկանը», ինչպէս կը նախաձայնէ Եսայի մարգարէն: Բանանք մեր միտքն ու հոգին ճանչնալու համար եկող Մեսիան: Աւելի մօտէն դիտենք Ահոր շնորհաց անհատնում ճառագայթումները, որոնցմով Ան եկած է լուսաւորելու մեր ներքին աշխարհը: Ոչ միայն աստուածապաշտութեան երկիւղած զգացումն ու խորհուրդը կ'ունենանք իրմով, ոչ միայն իմաստութեան եւ շնորհներու ճանաչումի եւ զօրութեան սերմերը կ'աճին մեր մէջ իր աստուեր նայուածքին ջերմութեամբ, այլ սիրոյ եւ ներողամտութեան, գութի եւ զոհերութեան կամքը կը պատասպարուի մեր տկար մարմինին մէջ: Իրմով հակառակորդներ կ'ըլլանք առտի եւ կեղծիքի, բռնաւոր ձգտումներու, խոխով վրեժառութիւններու, ըլլալու համար ընտիր եւ մաքուր անօթները իր լայնի ու փառքին:

Մեսիան եկած է արդարեւ իր արքայութիւնը հաստատելու երկրի վրայ, բայց այդ թագաւորութիւնը օրայմանաւոր չէ երկրաւոր իշխանութեան մը ստեւելութիւններով: Մեսիան հողէն չպատակներ կ'ուզէ միայն, թագաւորութիւն մը որ կը հիմնուի եւ կը մեծնայ սիրտերու մէջ: Հողերը ըլլալուն համար է նոյնպէս՝ որ ան լայնօրէն տիեզերական է, եւ բաց է բոլոր մարդոց աւելեւ անխտիր:

Թագաւորութիւնը հողերը բարիք մըն է, ապագայ ժառանգութեան մը դրաւակները, զոր մարդ կ'ստանայ հաւատարմով: Գանձ մըն է ան որ ընտրեալներու միայն կը պատկանի: Երկնքի թագաւորութիւնը մօտ է, բայց անխկա կ'իրականանայ անոնց մօտ միայն, որոնք անոր կը յարին սրտի ազատակամ փառումով մը:

Տեղւոյն հաւատացեալներու օգնութեամբ կազմուեցաւ շուտով քրիստոնեայ համայնք մը, Հրեաներէ եւ հեթանոսներէ բաղկացած: Պօղոս հոս իր գործը աւարտելէ յետոյ մեկնեցաւ Աթէնք: Հոն իրեն պիտի միանային Դուկասն ու Տիմոթէոսը:

Ս.